

קונטרס שבח ארץ ישראל

[א] איזכור ענין ארץ ישראל בתורה

יש לחקור כמה פעמים הוזכר בחומש, הענין של לרשת את א"י, או הבטחה ושבועה לאבות על כך. מצאתי בעז"ה 86 פעם. והמספר מפליא כי הוא בגימטריא "אלהים", וכידוע מדת א"י היא "ספירת מלכות".

והנה בפרשת בראשית הוזכר שם "אלהים" בבריאת כלל העולם 32 פעם. וכבר כתב ר' מנחם מנדל משקלאב, תלמיד הגר"א, כי ידוע שהצדיקים הופכים את מדת הדין לרחמים. (סוכה יד. ב"ר ע"ג זחר גרז:). וכאשר 32 שמות הללו במעשה בראשית לכלל העולם הטבעי, יתעלו ויהיו לשם יהו"ה, הרי ש-32 פעם שם יהו"ה יגיעו לחשבון 832 כמנין – "ארץ ישראל". (חשבון "תת-לב", שצריכים לתת שם תשומת לב מיוחדת לתיקון מעשינו). כן נ"ל להוסיף על דבריו כי כל 86 פסוקים הללו ("אלהים" בגימטריא 86) נהפכים לרחמים בגלל מעשיהם של בני ישראל "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ".

הגאון ר' יצחק, בנו של הראשון לציון הגאון ר' עובדיה יוסף ("שובע שמחות", ה'ל' מזוזה, דף שיד) הביא בשם ספר "נהר מצרים" כי עדיף קיום מצוות כתיבת מזוזה מכתבת ספר תורה; כי על מזוזה נכתב בתורה ב' פעמים, ועל כתיבת ספר תורה רק פעם אחת. – ומה יאמר על מצוות א"י הכתובה 86 פעמים בתורה?

כיצד החשבון?

- כל פסוק הבאתי כחטיבה אחת, אע"פ שיש בו לפעמים ב' או ג' לשונות של "ישיבה" "ירושה" "נחלה" וכיו"ב. אבל פסוקים שהם נפרדים רשמתי כשניים, ואע"פ שהפסוקים סמוכים זה לזה.
- ועוד, לא כללתי בחשבון אותם הפסוקים שנאמרו באופן אישי לאברהם, יצחק ויעקב (כמו בראשית כח/טו או מו/ד), אלא אם כן נאמר להם בהיותם נציגים של כלל ישראל.
- כמובן, אין להכליל כאן "ארץ" כשזו מזכרת כביטוי לעולם הזה ומלואו. כן "וידגו לרוב בקרב הארץ" – בראשית מח/טז, שם מדובר על ארץ מצרים! ("כלי יקר", שם).
- וכן לא הבאתי ברשימה איזכור של ירושת הארץ כשזה מובא רק כתיאור-מצב וכסיבה לציווי מהמצוות כגון "בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה" – במדבר טו/יח בענין מצוות הפרשת חלה וכיו"ב. אבל אם הוזכרה א"י ללא קשר סיבתית לקיום המצוה ההיא, כמו בדברים טו/ז, אזי יש להכליל פסוק זה בחשבון שלנו.

[ב] וכן רשמתי כאן כמה פעמים נשתבחה א"י בתורה.

מצאתי 37 פעמים. (הסבר הענין של מלוי שם ס"ג לענין א"י, עיין "שער מאמרי רז"ל" לאריז"ל, דף כ"ב, בענין המהלך ד' אמות בא"י). מזה 9 פעמים יש בכל תנ"ך "הארץ הטובה" ופעם אחת "טובה הארץ מאד מאד!" 11 פעם משובחת א"י "ארץ זבת חלב ודבש" אבל יש עוד פעם הנוספת שם הרשעים הצבועים שבחו בכך דווקא את מצרים! (במדבר טו/יג) וכמוהם יש גם בזמננו. בפסוק: "וואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אֶלִי" – שמות יט/ד, מסביר תרגום יונתן שהכוונה במלת "אֶלִי" היא לא"י, שהגיעו לשם באופן נסי כדי להקריב קרבן פסח. וכן כתב "ספר הכוזרי" (ב/ד) "ויצא קין מלפני ה'" (בראשית טז) כלומר יצא מא"י, כמ"ש אצל יונה הנביא שברח "מלפני ה'", כלומר מא"י!

והנני לפורטם בזאת, בעז"ה החונן לאדם דעת.

86 איזכור ארץ ישראל בתורה:

- 1 – לזרעך אתן את הארץ הזאת – (בראשית יב/ז)
- 2 – כזאת כל המקום אשר רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם – (בראשית יג/טו)
- 3 – קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה – (בראשית יג/ז)
- 4 – לתת לך את הארץ הזאת לרשתה – (בראשית טו/ז)
- 5 – ודודו רביעי ישובו הנה – (בראשית טו/טז)
- 6 – ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת – (בראשית טו/יח)
- 7 – ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגורך את כל ארץ כנען – (בראשית יז/ח)
- 8 – (ברכה בגלל עקדת יצחק) בי נשבעתי כי יען אשר עשית... וירש זרעך את שער אויביו – (בראשית כב/יח, עיין תרגום אונקלוס, והבטחה זו נתקיימה רק בא"י, כדברי רד"ק על דהי"א טז/טז)
- 9 – ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת – (בראשית כד/ז)
- 10 – (אל יצחק) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל – (בראשית כג/ג)
- 11 – ונתתי לזרעך את כל הארצות האל – (בראשית כד/ד)
- 12 – ויתן לך את ברכת אברהם... לרשתך את ארץ מגורך – (בראשית כד/ח)
- 13 – (אל יעקב) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך – (בראשית כד/יג)
- 14 – ואת הארץ... לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את הארץ – (בראשית לה/יב)
- 15 – (יעקב) ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחוזת עולם – (בראשית מח/ד)
- 16 – והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב – (בראשית נ/כד)
- 17 – ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה... אל מקום הכנעני והחתי... – (שמות ג/ח)
- 18 – (במראה הסנה) אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני – (שמות ג/יז)
- 19 – וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען – (שמות ו/ח)
- 20 – והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה – (שמות ו/ח)
- 21 – כזאת תבואו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דיבר – (שמות יב/כה)
- 22 – והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני... אשר נשבע לאבותיך לתת לך – (שמות יג/ה)
- 23 – והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לאבותיך ונתנה לך – (שמות יג/יא)
- 24 – ותבאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכון לשבתך – (שמות טו/יז)
- 25 – למען יאריכון ימך על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך – (שמות כ/ב, עיין "העמק דבר" דמדובר על א"י)
- 26 – הנה אנכי שולח מלאך... ולהביאך אל המקום אשר הכינתי – (שמות כג/כ)
- 27 – ועד אשר תפרה ונחלת את הארץ. ושתי (פתח בשי', חירק בתי') את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים... כי אתן בידכם את יושבי הארץ וגרשתמו מפניך, לא תכרות להם ולאליהם ברית – (שמות כג/לכ, וכך שוב, דברים ז/ב)
- 28 – וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם – (שמות לב/יג)
- 29 – לך נחה את העם אל (המקום) אשר דברתי לך – (שמות לב/לד)
- 30 – לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים, אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה – (שמות לג)
- 31 – והנני גורש מפניך את האמורי והכנעני והחתי... השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ – (שמות לד/יא/ב)
- 32 – כזאת אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך – (שמות לד/כד)

- 1) וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו – ויקרא יח/ג, פסוק זה לא מניתי בחשבון כי מסופקני אם איננו כמו "תנאי מוקדם" לקיום המצוה, כמו במדבר טו/יח, כמ"ש בפתיחה למאמר זה)
- 2) 133 ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם, ואני אתננה לכם לרשת אותה – (ויקרא כ/כד)
- 3) 134 אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי... לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים – (ויקרא כה/לח)
- 4) 135 ונוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם – (במדבר י/כט)
- 5) 136 על האדמה אשר נשבעת לאבותי – (במדבר יא/ב)
- 6) 137 ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל – (במדבר יג/א)
- 7) 138 אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו – (במדבר יד/ח)
- 8) 139 אל הארץ אשר נשבע להם – (במדבר יד/טז)
- 9) 140 (על עשרת המרגלים) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם – (במדבר יד/כג)
- 10) 141 (על בני הדור ההוא) אם אתם תבואו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה – (במדבר יד/ל)
- 11) 42–43 (עון מי מריבה) לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם – (במדבר כ"ב, וכן שוב בדברים לב/ב)
- 12) 144 יאסף אהרן אל עמי כי לא יבוא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל – (במדבר כ/כד)
- 13) 145 לאלה תחלק הארץ בנחלה... לרב תרבה נחלתו – (במדבר כו/נג"ד)
- 14) 146 אם יראו האנשים... את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב – (במדבר לב/יא)
- 15) 147 אל ארץ כנען. והורשתם את כל יושבי הארץ – (במדבר לג/נא"ב)
- 16) 148 והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה – (במדבר לג/ג)
- 17) 149 כי אתם באים אל הארץ כנען, זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה – (במדבר לד/ב)
- 18) 150 פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי... ארץ כנען והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת – (דברים א/ז)
- 19) 151 להוריש גוים גדולים ועצומים ממש מפניך להביאך לתת לך את ארצם נחלה כיום הזה – (דברים ד/לח)
- 20) 152 ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך כל הימים – (דברים ד/מ)
- 21) 153 ושמעת ישראל ושמרת לעשות (=כד) אשר ייטב לך ואשר תרבו מאד כאשר דבר ה' אלהי אבותיך (לתת) לך ארץ זבת חלב ודבש (דברים ה/א)
- 22) 154 ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך – (דברים ה/טז, ע"פ "העמק דבר" מדובר על א"י)
- 23) 155 והיה כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך – (דברים ו/י)
- 24) 156 ועשית הישר והטוב בעיני ה' למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ הטובה אשר נשבע ה' לאבותיך – (דברים ו/יח)
- 25) 157 ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו – (דברים ו/כג)
- 26) 158 ואהבך וברכך... על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך – (דברים ז/יג)
- 27) 159 כל המצוה... תשמרון לעשות... ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם – (דברים ח/א)
- 28) 160 כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה – (דברים ח/ז)
- 29) 161 על הארץ הטובה אשר נתן לך – (דברים ח/י) "למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך" – (ח/יח ומוסב על ההבטחה של פסוק י')
- 30) 162 שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן לבוא לרשת גוים גדולים ועצומים ממש, ערים גדולות וצורות בשמים... וידעת היום כי ה' אלהיך הוא העובר לפניך אש אוכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך – (דברים ט/א)
- 31) 163 כי ברשת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב (דברים ט/ה)
- 32) 164 ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולזרעם – (דברים יא/ט)
- 33) 165 למען ירבו ימיכם... על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם – (דברים יא/כא)
- 34) 166 כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם – (דברים יא/כד)
- 35) 167 אלה החוקים... אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' אלהי אבותיך לך לרשתה – (דברים יב/א)
- 36) 168 כי יכרית ה' אלהיך את הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך, וירשת אותם וישבת בארצם – (דברים יב/כט)
- 37) 169 (אביון) באחד שעריך בארץ אשר ה' אלהיך נותן לך – (דברים טו/ז)
- 38) 170 כי יכרית ה' אלהיך את הגוים אשר ה' אלהיך נותן לך את ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם – (דברים יט/א)

- 171 ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך – (דברים יט/ח)
- 172 ונחלתך אשר תנחל בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה – (דברים יט/ד)
- 173 כפי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה – (דברים כא/א)
- 74 אבן שלמה צדק... יהיה לך למען יאריכו ימך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך – (דברים כה/טו)
- 75 (מחייט עמלק) והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה – (דברים כה/טו)
- 76 והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה – (דברים כו/א)
- 77 כפי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו – (דברים כו/ג)
- 78 ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת – (דברים כו/ט)
- 79 והשקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו – (דברים כו/טו)
- 80 למען אשר תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך – (דברים כז/ג)
- 81 והויתרך ה' לטובה... על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לתת לך – (דברים כח/יא)
- 82 לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו... לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם – (דברים ל/כ)
- 83 כפי אתה (יהושע) תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם – (דברים לא/ז)
- 84 כפי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו זבת חלב ודבש – (דברים לא/כ)
- 85 (פטירת משה) וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחוזו – (דברים לב/מט)
- 86 ואת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה – (דברים לד/ד)
-

37 שבחי הארץ:

- 1 ולהעלותו... אל ארץ טובה ורחבה – (שמות ג/ח)
- 11-2 אל ארץ זבת חלב ודבש – (שמות ג/ח ג'ז יגה לג, ויקרא כ/כד, במדבר טז/ד, דברים ו/ג יא/ט, טו כז/ג)
- 12 ארץ אשר היא זבת חלב ודבש – (במדבר יד/ח)
- 13 ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה – (דברים ח/ז)
- 14 ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם – (דברים ח/ט)
- 15 ארץ אשר אבניה ברזל – (דברים ח/ט)
- 16 ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד – (דברים יא/יב, ענין השגחה פרטית)
- 17 וזהב הארץ ההיא טוב – (בראשית ב/יב, "אין תורה כתורת א"י" – מדרש ב"ר טז/ד. חז"ל שייכו פסוק זה לא"י כי מדובר על נהר פישון, הוא נילוס שהוא גבול א"י – עיין רש"י על יהושע יג/ג וגר"א שם טו/ג. ובמיוחד דרומה של א"י שם נמצאת החכמה, "זקני הנגב" (תמיד לא): "הרוצה שיחכים ידרים")
- 18 לך לך אל הארץ אשר אראך – (בראשית יב/1, פירש רש"י: "שם אעשך לגוי גדול", כי למנון עשר שנים לאשה עקרה מונים מחדש אחרי הכניסה לא"י – יבמות סד. ע"פ בראשית טז/ג)
- 19 ואת הארץ כי נעמה – (בראשית מט/טו, עיין תרגום יונתן, וכן "תורה שלמה" על פסוק זה, קטע רכב/רכב*)
- 20-26 הארץ הטובה – (דברים ג/כה ד/כב ו/יח ח/ז ח' טו יא/ז)
- 27 ארץ טובה ורחבה – (שמות ג/ח)
- 28 וישבתם לבטח בארצכם – (ויקרא כו/ה = בזכות א"י ישבו בה בלי צרות)
- 29 (דברי כלב ויהושע) טובה הארץ אשר ה' אלהינו נתן לנו – (דברים א/כה)
- 30-31 ארץ נחלי מים – (דברים ח/ז י/ז)
- 32 ארץ חטה ושעורה... – (דברים ח/ח)
- 33 ארץ זית שמן ודבש – (דברים ח/ח)

34 ארץ הרים ובקעות – (דברים יא/יא)

35 וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש – (דברים לג/כח)

36 חמש פעמים מוזכרת "הארץ" בענין המרגלים הרשעים בכוונה לרעה

(א) ויראום את פרי הארץ – יג/כו

(ב) ויוציאו דבת הארץ... ארץ אוכלת יושביה – יג/לב

(ג) מוציאי דבת הארץ רעה – יד/לו

(ד) ויקחו בידם מפרי הארץ – דברים א/כה

(ה) ארץ אוכלת יושביה היא – במדבר יג/לב.

והם נגד ה' גבורות, עלים תקיפים הסובבים את השושנה, זהר א/א. וע"ע זהר ג/קס. ד"ה עמלק יושב

– ולכן בא עונשם "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותם" (דברים א/35) וזוהי פעם 36

37 אבל התעלה עליהם כלב והתגבר באומרו "טובה הארץ מאד מאד" – (במדבר יד/ו) וכידוע בכללי התחביר, מקדימים במשפט את

המלה החשובה ביותר. הוא לא הקדים שם העצם לתואר, אלא את התואר לשם העצם).